

Kansallisten tieteiden kehittämisohjelma 1966–80

Tämä nimi on 99-sivuisella mietinnöllä, jonka Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran esimies prof. Martti Rapola ja sihteeri prof. Toivo Vuorela jättivät torstaina 9. 9. opetusministeri Jussi Saukkoselle. Mietintö sisältyy seuran Suomisarjaan sen 112. osan 1. nidoksena, ja sen on laatinut seuran toukokuussa asettama toimikunta, johon ovat kuuluneet puheenjohtajana akateemikko Kustaa Vilkuna, sihteerinä dosentti Terho Itkonen ja jäseninä professorit Matti Kuusi, Lauri Viljanen, Pertti Virtaranta ja Toivo Vuorela.

Ohjelman tarkoituksena on hahmotella kokonaiskuva viiden kansallisen tieteenalan — suomen ja sen sukukielten tutkimuksen, suomen-ruotsalaisen kielentutkimuksen, kotimaisen kirjallisuuden tutkimuksen sekä aineellisen ja henkisen kansankulttuurin tutkimuksen — tärkeimmistä pitkäaikaisista työsuunnitelmista lähimpänä viisitoistavuotiskautena. Lisäksi arvioidaan vuosittainen varojen tarve. »Se kulttuuripääoma, jonka suomalainen tapaa Suomesta mutta ei muualta, osoittautuu yhä edelleen sekä kansallisen yhteenkuuluvuutemme

että kansainvälisen arvontomme perusedellytykseksi», huomautetaan miehinnön perusteluissa. Samalla tähdenne-tään, että erityissuomalaisten tutkimus-alojen viljely liittyy kansainväliseen kilpailukykyymme myös suoranaisemmin: suomensuomen kielten ja kansanperin-teen tutkimus ovat viime vuosisadalta lähtien olleet Suomen tieteen maineik-kaimpia työkenttiä. Kerätty tai vielä ke-rättävissä oleva aineisto suo suomalaisille tutkijoille poikkeuksellisen otolliset mahdollisuudet pysyä yhä edelleen kan-sainvälisen kehityksen kärkijoukossa.

Viisitoistavuotiskauden tärkeimmät tehtävät *kielentutkimuksen* alalla ovat miehinnön mukaan seuraavat.

1. Suomen murteiden sanaston ke-ruuta on ennen murteiden lopullista kuo-lemaa yhä tehostettava. Samalla on jär-jestettävä laaja muoto-opillisen aineksen keruu. Olemassa olevat arkistot ja koko-elmat on nykyaikaisin kopiointi- ja sys-temointikeinoin saatava entistä käyttö-kelpoisempaan kuntoon.

2. Nimistön tallennusta ja arkistointia on joudutettava ja julkisen nimistön huollolle varattava paremmat työsken-telymahdollisuudet.

3. Suomen ja sen sukukielten nauhoi-tuksia on jatkettava ja nauhoitetun ai-neiston litterointi (kirjoitusasuun purka-minen) sekä julkaiseminen saatava kii-reesti käyntiin.

4. Viisi- tai seitsenosainen Kansankie-len sanakirja on toimitettava. Sitä täy-dentämään on saatava kymmenkunnan paikallismurteen sanakirjat.

5. Käynnissä olevat vanhan kirjasuo-men sanakirjatyö ja karjalan kielen sana-kirjatyö on saatava päätökseen.

6. Suomen kansankielestä on laadit-tava eurooppalaisittain kilpailukykyinen laaja murrekartasto.

7. Nykysuomen tutkimusta on voi-makkaasti edistettävä, mieluiten perusta-malla erityinen tutkimuslaitos, joka täy-dentäisi Nykysuomen sanakirjan aines-kokoelmat ajan tasalle, toimittaisi sana-kirjan lyhennelmän ja sanakirjan uusitun

laitoksen, huolehtisi laajoista muunkie-lis-suomalaisista ja suomalais-muunkie-lisistä sanakirjoista sekä erilaisista erikois-sanastoista ja aloittaisi kirjasuomen sa-naston järjestelmällisen poiminnan tut-kimuksen tarpeisiin aikaväliltä 1810—1925. Nykysuomen kielioppi ja tyyli-oppi on toimitettava. Yleiskielen tyyli-sen murrosvaiheen tutkimus on käynnis-tettävä.

8. Suomalais-ugrilaiselle Seuralle ja tutkimuslaitos Suomen suvulle on va-rattava tilaisuus sukukieliä koskevien ainestenmuokkaus- ja tutkimussuunnitel-mien toteuttamiseen.

9. Suomen ruotsalaispitäjiemme sana-kirjatyötä sekä ruotsalaispitäjiemme nimistön keruuta ja murteiden nauhoitusta on tehostettava. Ruotsin kirja- ja yleis-kieltä koskevien tutkimushankkeiden to-teuttaminen on turvattava.

Kotimaisen kirjallisuuden tutkimuksen kiireellisinä hankkeina mietintö mainit-see mm. kirjailijamatrikkelin, eräitä laa-joja bibliografioita, kirjallisuustieteen oppisanaston, useita kirjailijamonogra-fioita, tutkimussuunnitelman »Suomen kirjallisuuden ilmiöitä vuodesta 1905 itsenäisyydenajan alkuun», tehostetun tyyllintutkimuksen sekä Turun yliopis-toon perustettavan kirjailijanauhoitteis-ton.

Aineellisen kansankulttuurin tutkimuksen alalla todetaan tärkeimmiksi hankkeiksi paikallismuseoiden kokoelmien järjestel-mällinen kuvauttaminen, vapaaehtoisen tiedonantajaverkon avulla tapahtuva ainestenkeruu, edustavien kansanomais-ten rakennusten inventointi ja tutkimi-nen, kansatieteellisten kylätutkimusten jatkaminen, kansankulttuurin murros-kauden ilmiöiden seuraaminen ja muisti-tiedon kerääminen työväen ja kaupunki-väestön keskuudesta. Vaativimpia kan-satieteellisiä julkaisuhankkeita ovat Suo-men kansatieteen sanakirja, Suomen kansatieteen käsikirja ja tätä nykyä jo pitkälle ehtinyt kansatieteellinen kartas-totyö, joka koskee sekä aineellista että henkistä kansankulttuuria.

Henkisen kansankulttuurin alalla toimikunta pitää erityisen tarpeellisenä kansanperinteentutkimuksemme keskusarkiston, Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kansanrunousarkiston, kehittämistä ja monipuolistamista. Eri tutkimuskeskuksissa on vireillä tai jo käynnissä sellaisia suuria tutkimushankkeita kuin Inkerin henkisen kansankulttuurin tutkimus, Lapin kansanperinteen keruu ja tutkimus, Pohjois-Euroopan lainasanalaskujen selvittäminen yhteistoimin Viron tiedeakatemian kanssa sekä sanamagian yleisanalyysi. Niiden samoin kuin ruotsalaisen kansanperinteemme keruun ja arkistoinnin on saatava tarpeellinen tuki.

Eri tutkimusalojen yhteishankkeina mainitaan kansallisten tieteiden erikoiskirjaston (Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjaston) kehittäminen ja eräiden humanististen suuraineistojen kورتitustyöt (kortitettava aihepiireittäin 1600-luvun tuomiokirjat sekä 1800-luvun lehdistö ym. Fennica-lähteet). Kaikkien alojen yhteisenä huolena on, miten rahoitetaan julkaisutoiminta, jota ilman tieteellisen työn tulokset jäävät hyödyntämättä. »Tieteellisille yhdistyksille julkaisutoimintaan osoitettu valtionapu olisi kohotettava sellaiseen määrään, että nämä saisivat jonkinlaisen varmuuden järkevästi perustellun julkaisuhankkeen

onnistumisesta», huomautetaan mietinnössä.

Mietinnön loppuluvuissa käsitellään mm. organisaatio- ja rahoituskysymyksiä, laitostilaongelmaa sekä yksityisiä tutkimushankkeita ja niiden tukemista. Erikseen perustellaan ehdotusta, että valtionapua nauttivien tieteellisten järjestöjen työntekijät kiireesti saatettaisiin eläke- ja ikälisäetujen kannalta samaan asemaan kuin valtion virkamiehet.

Tiivistelmässä todetaan, että mietinnössä käsiteltävien tutkimusalojen valtionavustukset v. 1964 olivat yhteensä 1 286 000 mk. Jotta näiden alojen kehitys saataisiin turvatuksi, tarvittaisiin jo ensi vuonna noin 80 pros. enemmän varoja. Tutkimuksen kasvun myötä varojen tarve lisääntyy lähivuosina niin, että se 1970-luvulla on 4 400 000—4 700 000 mk vuotta kohti eli lähes nelinkertainen summa vuoden 1964 valtionapuun verrattuna. Toimikunta huomauttaa lopuksi, että arvio on sopusoinnussa sen laskelman kanssa, jonka tasavallan presidentin keväällinen työryhmä esitti ja jonka mukaan »ne varat, joita valtio osoittaa tutkimuksen edistämiseen yliopistojen ja korkeakoulujen säännönmukaiseen menoarvioon kuulumattomina erinä, olisi aivan lähitulevaisuudessa korotettava 3- tai 4-kertaisiksi nykyisistä».